Ο Εργτογάν έχει στοιχηθεί τώρα στον άξονα που έφτιαξαν η Ρωσία, το Ιράν και η Κίνα, ενάντια στο ISIS που το μάχεται και με χερσαίες δυνάμεις, παύοντας να προβάλει τη θέση της για την αποπομπή του Άσαντ από τη συριακή ηγεσία. Ο ύψιστος φόβος της είναι να δημιουργηθεί ένα κουρδικό κράτος στο βόρειο μέρος της Συρίας και στο νότιο ανατολικό της άκρο συγκεντρώνοντας τους κούρδους της Συρίας, του Ιράκ και της ίδιας της Τουρκίας. Δεν είναι βέβαιο αν οι τουρκικές επιχειρήσεις στρέφονται κατά του ISIS ή κατά των Κούρδων αυτονομιστών.

Ούτε είναι βέβαιο ότι θα επιτευχθούν οι στόχοι της. Οι Κούρδοι έχοντας τη συνδρομή των Αμερικανών δεν θα παραιτηθούν εύκολα από τον προαιώνιο στόχο τους έστω και αν αυτός περιοριστεί προς το παρών σε μία διοικητική αυτονομία των περιοχών που κατοικούν.

Η μέγιστη μεταβολή της εξωτερικής πολιτικής του Εργτογάν μετά το πραξικόπημα και η ευθυγράμμιση της με τις επιλογές του Πούτιν δεν δείχνουν τίποτα παραπάνω από την απομόνωση στην οποία περιήγαγε τη χώρα. Κούρδοι, κεμαλικοί, αντίπαλοι μουσουλμάνοι Γκιουλενιστές, μειονότητες και επιπλέον δυσχερείς σχέσεις με τους γείτονες, συνιστούν ένα κουβάρι προβλημάτων που δεν μπορεί να επιλύσει ο Ταγίπ Ερτογάν όσο και αν προσπαθήσει. Οι ιστορικές συνθήκες είναι πια ώριμες για να δοθούν οι λύσεις εκείνες που υπερβαίνουν τις πολιτικές ενός κόμματος έστω και αν αυτό κατέχει την απόλυτη πλειοψηφία.

Το τρίτο γιγαντιαίο πρόβλημα που παράγει τόνους αστάθειας είνα το χαοτικό Ιράκ. Τόσο η ηγεσία του όσο και οι αμερικανοί εκείνο που έχουν θέσει ώς προτεραιότητα είναι ο έλεγχος των πηγών του πετρελαίου και όχι τόση αρτιμέλεια της χώρας.

Οι σφοδρές συγκρούσεις με το ισλαμικό κράτος γύρω από τη Μοσούλη είναι καθοριστικής σημασίας. Σαουδική Αραβία και Κατάρ είναι πλέον οι μόνοι σπόνσορες που έχουν απομείνει να υποστηρίζουν το Χαλιφάτο η ζωή του οποίου είναι πλέον μετρημένη σε λίγα τέρμινα.

Οι εξελίξεις στη Λιβύη και το Παλαιστηνιακό πρόβλημα έχουν περάσει σε δεύτερο πλάνο

προς το παρών αν και οι οποιεσδήποτε λύσεις στα προβλήματα του πρώτου πλάνου θα επηρεάσουν και την έκβαση σ' αυτά.

Το Ουκρανικό ζήτημα δεν έχει τελειώσει ακόμα. Η οξύτητα του αναμένεται να ενταθεί στο εγγύς μέλλον όπως πολύ σωστά είχε προβλέψει ο Μιρσχάϊμερ δύο δεκαετίες νωρίτερα και ενδεχομένως να οδηγήσει σε ένα μεγάλο πόλεμο ανάμεσα σε ένα συνασπισμό της Δύσης και σε ένα συνασπισμό με επικεφαλής τη Ρωσία. Στις δυνάμεις του ΝΑΤΟ και στις αντινατοϊκές δυνάμεις.

Όλα αυτά που περιέγραψα αδρά, δεν είναι μόνο ενδείξεις αλλά συνιστούν αποδείξεις ενός κόσμου που πορεύεται σε καταστάσεις χάους και αναρχίας. Ελλείψει θεσμών και μηχανισμών παγκόσμιας διακυβέρνησης οι μείζονες δυνάμεις επεμβαίνουν και αρπάζουν ό,τι μπορούν και από όπου θέλουν. Η εξωτερική τους πολιτική είναι ασφαλώς η συνέχιση της εσωτερικής και οι επεμβατικοί τους στόχοι διεθνώς καθορίζονται από τις ψηθορικές τους μετρήσεις.

Το περιβάλλον αυτό εσωκλείει τεράστιο δυναμικό επικινδυνότητας. Οι δυνάμεις της διεθνούς τρομοκρατίας βρίσκουν εύφορο έδαφος να ακμάσουν σε κάθε γωνιά του πλανήτη και να προξενήσουν τεράστιες καταστροφές. Στη περίπτωση εκείνη που γίνουν κάτοχοι έστω και ενός γραμμαρίου πυρηνικής δύναμης κανείς δεν θα ήθελε ούτε και θα μπορούσε να σκεφτεί τις συνέπειες.

Όλα αυτά που συμβαίνουν στην επιφάνεια της πολιτικής, της διεθνούς πολιτικής, “υποβαστάζονται” από τον ειδικό τρόπο που παράγεται και κατανέμεται το διεθνές προϊόν. Η διεθνής οικονομία και οι πολιτικές που σε κάποιο βαθμό την καθορίζουν, θέτει αντιφατικούς στόχους και ταυτόχρονα ανυπόστατους. Δεν μπορεί για παράδειγμα να δαπανώνται πόροι για την αντιμετώπιση των συνεπειών των περιβαλλοντικών επιβαρρύνσεων και από την άλλη μεριά το οικονομικό σύστημα της Κίνας να μολύνει τις φυσικές πηγές και τις κλιματικές ισορροπίες του πλανήτη με τέτοιο βάναυσο τρόπο. Δεν μπορεί να επιτυγχάνονται θετικά αποτελέσματα όταν οι ΗΠΑ είναι αποφασισμένες να αυξήσουν τα επιτόκια και η Ευρωζώνη ή η Ιαπωνία να τα μειώνουν μέχρι και κάτω από 0. Πολιτικές σύσφιξης και πολιτικές χαλάρωσης σε συνεχή σύγκρουση. Δεν μπορεί ορισμένες χώρες να διατηρούν φορολογικούς εταιρικούς συντελεστές σε πολύ χαμηλά επίπεδα και άλλες σε πολύ υψηλά. Η λίστα των ανισορροπιών μπορεί να μεγαλώσει στο έπακρο και να αποδείξει περίτρανα πως και οι οικονομικές διεθνείς δυνάμεις είναι ασυντόνιστες και χαοτικές. Ουσιαστικά αυτά και πολλά άλλα παραδείγματα αποδεικνύουν ότι η λεγόμενη παγκοσμιοποίηση δεν είναι παρά μόνο μία επιλεκτική πολιτική θεωρία που η ίδια η εμπειρία την αναιρεί.

Αυτού του είδους των διεθνών στρεβλώσεων έχουν επιφέρει αποτελέσματα τεράστιων ανισοτήτων στα επίπεδα ανάπτυξης και ευημερίας των λαών και των περιφερειών. Δυναμικά συγκρούσεων συγκεντρώνονται σε κάθε πλευρά του πλανήτη έτοιμα να εκραγούν ακόμα και εντός των αναπτυγμένων οικονομικά ζωνών. Με λίγα λόγια η συγκέντρωση κεφαλαιακών πόρων σε ορισμένες γεωστρατηγικές ζώνες και η απογύμνωση άλλων αποδεικνύει την δύναμη της εθνικής ισχύος. Συνεπώς θα μπορούσαμε να προτείνουμε τη θέση πως παγκοσμιοποίηση δεν είναι κάτι άλλο από ένα προκάλλυμα δημοκρατικότητας της δράσης των ισχυρών εθνικών οντοτήτων σε παγκόσμια κλίμακα. Και επειδή οι απογυμνωμένες περιοχές που είναι μάλιστα και πολυπληθείς δεν μπορούν να αντιδράσουν κάνοντας χρήση ανάλογων οικονομικών μέσων μετέρχονται μεθόδων ένοπλης ρήξης και τρομοκρατικών φρικιαστικών επιθέσεων. Επιθέσεις που πλήττουν αθώους και ανύποπτους πολίτες που κάθε άλλο παρά υπεύθυνοι είναι για την “παγκόσμια τάξη”. Οι δυνάμεις ισχύος αντιδρούν ομοίως καταστρέφοντας τους επιτιθέμενους ακραίους ισλαμιστές και τρομοκράτες μετέχοντας στο παιχνίδι δράσης – αντίδρασης – εξώντωσης.

Τα όρια αυτού του παιχνιδιού είναι ακόμα ελεγχόμενα. Έχει όμως αναρωτηθεί κανείς, το ξαναλέω, τι θα γίνει αν οι δυνάμεις της πολύχρωμης τρομοκρατίας αποκτήσουν έστω και ένα κόκκο πυρηνικής ισχύος ή στοιχεία βιολογικοχημικού πολέμου;

Οι πολεμικές συγκρούσεις μαίνονται. Οι αλλαγές συνόρων μεγάλων και ιστορικών ισλαμικών κρατών θεωρούνται πλέον βέβαιες. Συρία, Ιράκ, Λιβύη, Ουκρανία, ενδεχομένως Τουρκία, και έπεται συνέχεια.

Φυσικά οι μείζονες δυνάμεις βρίσκονται πίσω από όλες αυτές τις μεγάλες εξελίξεις χωρίς όμως να δείχνουν καμμία διάθεση να συγκρουστούν μεταξύ τους. Μάχονται δι' αντιπροσώπων και καθορίζουν τις προϋποθέσεις των νέων διεθνών συμαχιών.

Στο πλαίσιο αυτό της διεθνούς μεταβλητότητας η κυβέρνηση της Ελλάδας πολύ σωστά έπραξε και ταυτίστηκε με το ευρωπαϊκό πλαίσιο. Όσο σκληρές και αν είναι οι οικονομικές δεσμεύσεις που ανέλαβε και υλοποιεί μοιάζουν ελαφρύτερες από τις συνέπειες που θα προέχοντο αν η χώρα ενεπλέκετο με κάποιο τρόπο στις περιφερειακές συγκρούσεις.

Όσο όμως και αν έχει εξασφαλισθεί ένα πλαίσιο σταθερότητας η ελληνική κυβέρνηση δεν πράττει σχεδόν τίποτα από όσα θα εξασφάλιζαν την αναστροφή της οικονομιής ύφεσης

πρώτα και της ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας ύστερα. Αντίθετα η προχειρότητα, η ερασιτεχνία και η έλλειψη εθνικού προγραμματικού σχεδιασμού ενισχύουν τις τάσεις για την κοινωνική αποδιάρθρωση.

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των αστικών κέντρων βρίσκεται κάτω από την γραμμή της εισοδηματικής πενίας και το καλύτερο μέρος του νέου επιστημονικού δυναμικού “δεν μένει πια εδώ”.

Πολλά είναι τα παραδείγματα πολιτικής που αποδεικνύουν ότι η κυβέρνηση στην Ελλάδα δεν ξέρει τι ακριβώς να πράξει. Φαίνεται πως δεν διαθέτει ένα επιτελείο χάραξης στρατηγικής με χρονοδιάγραμμα και εφικτότητα υλοποίησης. Έτσι αφήνεται στις προτροπές και προσταγές των ευρωπαϊκών οργάνων ως προς τα μακροκοινωνικά και μακροοικονομικά ζητήματα και ταυτόχρονα εφαρμόζει την μέθοδο του ανορθόδοξου τακτικισμού σε θέματα μικρής κλίμακας που ωστόσο εκτιμά ότι μπορούν να της δώσουν νομιμοποίηση. Το τελευταίο παράδειγμα είναι αυτό των τηλεοπτικών αδειών.

Ωστόσο στην Ελλάδα υπάρχουν κοινωνικές και οικονομικές δυνάμεις που έχουν αυτονομηθεί από τα πολιτικά δρώμενα και κινούνται κατά ένα ικανοποιητικό τρόπο. Οι δυνάμεις αυτές συνδέονται με τις διεθνείς αγορές και τα πλεονάσματα που παράγουν μέσω των εξαγωγών θα μπορούσαν να αποτελέσουν τον αποχρώντα λόγο για την έναρξη του ενάρετου κύκλου. Τουλάχιστον η παρούσα κυβέρνηση θα μπορούσε αν δεν θέλει να βοηθήσει τις δυνάμεις αυτές να μη δημιουργεί αντικίνητρα στη δράση τους.

Η κυβέρνηση δεν διαθέτει κεφαλαιακούς πόρους. Αυτό είνα αλήθεια και θα έλεγα ότι η ευθύνη δεν είναι δική της. Εκείνο όμως που διαθέτει είναι μία νομική και θεσμική δυνατότητα η οποία μπορεί να εφαρμοσθεί διαμορφώνοντας ένα πλαίσιο ευνοϊκό για την ανάπτυξη των πιο δυναμικών και πρωτοπόρων κλάδων της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Δεν το κάνει. Τουλάχιστον όχι ακόμα. Το πλαίσιο αυτό θα ωθούσε τον ιδιωτικό τομέα, που ποτέ ιστορικά δεν δημιούργησε μεγάλα επενδυτικά κύματα per se, να αξιοποιήσει τα κεφάλαια του έστω συντηρητικά στην αρχή, επενδύοντας τα, αφού τα τραπεζικά επιτόκια είναι πλέον μηδενικά.

Αλλά το σημαντικότερο όλων είναι ο πολιτικός τρόπος άσκησης εξουσίας. Είναι μονοπωλιακός και συγκεντρωτικός και ως εκ τούτου αυταρχικός. Αυτό το μοντέλο θα πρέπει να σπάσει. Η αποκέντρωση της πολιτικής στις περιφερειακές της ακτίνες θα εισάγει νέες κοινωνικές δυνάμεις και θα αναζωογονήσει το πολιτικό δυναμικό της χώρας.

Προς τούτο υπάρχει ένα υποτυπώδες θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα πρέπει να εκσυγχρονισθεί και να εμπλουτισθεί ώστε να αποκεντρωθούν πόροι, αρμοδιότητες και εξουσίες. Αλλά ποια και πότε θα βρεθεί μία κυβέρνηση η οποία θα αφαιρέσει από το εαυτό της πόρους εξουσίας και θα τους μεταφέρει σε άλλους ενδιάμεσους θεσμούς υλοποιώντας το ιστορικό αίτημα του πολιτικού εκδημοκρατισμού;

Θ. Κουρματζής